

**«O'QUVCHILARNI RAG'BATLANTIRISHDA INTERFAOL
USULLARDAN FOYDALANISH»**

Qurbonova Dildora Qobiljonovna

*O'zbekiston Respublikasi, Toshkent shahri
Sirg'ali tibbiyot kolleji yetakchi o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchilarni rag'batlantirishda interfaol usullardan foydalanish haqida so'z yuritiladi. Rag'batlantirish o'quvchining ruhini, kayfiyatini ko'taradi, ularni tetiklantiradi, g'ayratiga g'ayrat qo'shadi, o'z kuchiga ishonchini orttiradi.

Kalit so'zlar: Rag'bat, mukofotlash, interfaol metod, pedagogik maqsad, Blum taksonomiyasi, interfaol mashg'ulot, bilim, ko'nikma, rivojlantirish.

Аннотация: В этой статье обсуждается использование интерактивных методов для мотивации студентов. Поощрение поднимает настроение учащимся, воодушевляет их, вдохновляет, повышает их уверенность в себе.

Ключевые слова: мотивация, вознаграждение, интерактивный метод, педагогическая цель, таксономия Блюма, интерактивное обучение, знания, навыки, развитие.

Annotation: This article discusses the use of interactive methods to motivate students. Encouragement lifts the spirits of students, invigorates them, inspires them, increases their self-confidence.

Keywords: Motivation, reward, interactive method, pedagogical goal, Blum's taxonomy, interactive training, knowledge, skills, development.

Kirish (Introduction).

Maktab voyaga yetayotgan avlod tafakkurini shakllantirish ustaxonasidir, agar kelajakni qo'ldan chiqarishni istamasang, maktabni qo'lda mustahkam tutmog'ing lozim" degan edi fransuz yozuvchisi Anri Barbyus. Darhaqiqat, kelajagimiz davomchilari bo'lmish yosh avlodni har tomonlama mukammal etib tarbiyalash, ularga bilim berish, haqiqiy fidoyilik va mustahkam iroda talab etadi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review).

RAG'BAT — inson his tuyg'ulari, ruhiy holatlari rivoji va barqarorlashuviga yordam beruvchi, uni faollikka undovchi psixik ta'sir. U javob reaksiyasi sifatida shaxsga ta'sir o'tkazishning vositasi vazifasini bajaradi. Shu bois Rag'bat ham sabab, ham oqibat rolini o'ynaydi. Bixeviorizmsiz. Rag'bat bilan reaksiya munosabati tashqi ta'sir (muhitdagi o'zgarishlar), organizmning harakatlarga javob reaksiyasi sifatida talqin qilinadi. Rag'batni motiv (ichki turtki) bilan aynanlashtirish mumkin bo'lmasada, ba'zi holatlarda Rag'bat ichki turtkiga aylanishi ham mumkin. Psixologiyada Rag'bat inson ruhiyatiga, bilvosita dunyoqarashiga, hissiyotiga, kayfiyatiga, qiziqishiga, intilishiga ijobiy ta'sir o'tkazishdir. Rag'bat moddiy va ma'naviy mazmunga ega bo'lib, shaxsning faoliyat samaradorligi ortishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi (Research Methodology).

O'quvchilarni tarbiyalashda rag'batlantirishning o'rni katta. Rag'batlantirish

o'quvchining ruhini, kayfiyatini ko'taradi, ularni tetiklantiradi, g'ayratiga g'ayrat qo'shadi, o'z kuchiga ishonchini orttiradi. Maktab tajribasida rag'batlantirishning turli shakllari qo'llaniladi: ma'qullash, ko'ngilni ko'tarish, ishonch bildirish, maqtash, yozma tashakkur, mukofotlash.

Bundan tashqari jamoat tashkilotlari faoliyatida rag'batlantirish shakllari mavjud, Ma'qullash: boshni qimirlatib ma'qullash yuv va qo'l harakatlari bilan "balli", "barakallo", "rahmat", "juda soz" kabi so'zlar orqali.

Ko'ngilni ko'tarish, dalda berish ba'zan o'qishda va ishda muvaffaqiyatsizlikka uchragan paytda o'quvchilar ko'nglini ko'tarish va dalda berish kerak bo'ladi.

Ishonch bildirish. O'quvchi kuchi yetadigan biror vazifani topshirish. Masalan, nazorat ishini yig'ishtirish va h.k.

Qayd etish. O'quvchilar xulqining yaxshilanib borayotganligini qayd etish. Devoriy gazeta, maktab uzulida va h.k.

Maqtash. Kishini maqtash juda foydali deydi M.Gorkiy, - chunki bu narsa uning o'ziga bo'lgan hurmatini oshiradi, o'z kuchiga ishonchni orttiradi. Sinf yig'ilishi, hurmat daftoriga, maktab hurmat taxtasiga yozish, rasmini qo'yish shakllari ham mavjud.

Mukofotlash. Yoshma tashakkur va minnatdorchilik xatlari.

Tahlil va natijalar (Analysis and results).

Interfaol metod – ta'lim jarayonida o'quvchilar hamda o'qituvchi o'rtasidagi faollikni oshirish orqali o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirishini faollashtirish, shaxsiy sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Interfaol metodlarni qo'llash dars samaradorligini oshirishga yordam beradi. Interfaol ta'limning asosiy mezonlari: norasmiy bahs-munozaralar o'tkazish, o'quv materialini erkin bayon etish va ifodalash imkoniyati, ma'ruzalar soni kamligi, lekin seminarlar soni ko'pligi, o'quvchilar tashabbus ko'rsatishlariga imkoniyatlar yaratilishi, kichik guruh, katta guruh, sinf jamoasi bo'lib ishlash uchun topshiriqlar berish, yozma ishlar bajarish va boshqa metodlardan iborat bo'lib, ular ta'lim-tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirishda o'ziga xos ahamiyatga ega.

Hozirda ta'lim metodlarini takomillashtirish sohasidagi asosiy yo'nalishlardan biri interfaol ta'lim va tarbiya usullarini joriy qilishdan iborat. Barcha fan o'qituvchilari dars mashg'ulotlari jarayonida interfaol usullardan borgan sari kengroq foydalanmoqdalar.

Interfaol usullarni qo'llash natijasida o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tahlil qilish, xulosalar chiqarish, o'z fikrini bayon qilish, uni asoslagan holda himoya qila bilish, sog'lom muloqot, munozara, bahs olib borish ko'nikmalari shakllanib, rivojlanib boradi.

Bu masalada amerikalik psixolog va pedagog B.Blum bilish va emotsional sohalardagi pedagogik maqsadlarning taksonomiyasini yaratgan. Uni Blum taksonomiyasi deb nomlanadi. (Taksonomiya-borliqning murakkab tuzilgan sohasini tasniflash va sistemalashtirish nazariyasi). U tafakkurni bilish qobiliyatlari rivojlanishiga muvofiq ravishdagi oltita darajaga ajratdi.

Unga ko'ra tafakkurning rivojlanishi bilish, tushunish, qo'llash, tahlil, umumlashtirish, baholash darajalarida bo'ladi. Shu har bir daraja quyidagi belgilar hamda har bir darajaga muvofiq fe'llar namunalari bilan ham ifodalanadi, jumladan:

Bilish-dastlabki tafakkur darajasi bo'lib, bunda o'quvchi atamalarni ayta oladi, aniq qoidalar, tushunchalar, faktlar va shu kabilarni biladi. Bu tafakkur darajasiga muvofiq fe'llar namunalari: qaytara bilish, mustahkamlay olish, axborotni etkaza olish, aytib bera olish, yozish, ifodalay olish, farqlash, taniy olish, gapirib berish, takrorlash.

Tushunish darajasidagi tafakkurga ega bo'lganda esa, o'quvchi faktlar, qoidalar, sxema, jadvallarni tushunadi. Mavjud ma'lumotlar asosida kelgusi oqibatlarini taxminiy tafsiflay oladi. Bu tafakkur darajasiga muvofiq fe'llar namunalari: asoslash, almashtirish, yaqqollashtirish, belgilash, tushuntirish, tarjima qilish, qayta tuzish, yoritib berish, sharhlash, oydinlashtirish.

Qo'llash darajasidagi tafakkurda o'quvchi olgan bilimlaridan faqat an'anaviy emas, no'anaviy holatlarda ham foydalana oladi va ularni to'g'ri qo'llaydi. Bu tafakkur darajasiga muvofiq fe'llar namunalari: joriy qilish, hisoblab chiqish, namoyish qilish, foydalanish, o'rgatish, aniqlash, amalga oshirish, hisob-kitob qilish, tatbiq qilish, hal etish.

Tahlil darajasidagi tafakkurda o'quvchi yaxlitning qismlarini va ular o'rtasidagi o'zaro bog'liqliklarni ajrata oladi, fikrlash mantiqidagi xatolarni ko'radi, faktlar va oqibatlar orasidagi farqlarni ajratadi, ma'lumotlarning ahamiyatini baholaydi. Bu tafakkur darajasiga muvofiq fe'llar namunalari: keltirib chiqarish, ajratish, tabaqalashtirish, tasniflash, taxmin qilish, bashorat qilish, yoyish, taqsimlash, tekshirish, guruhlash.

Umumlashtirish darajasidagi tafakkurda o'quvchi ijodiy ish bajaradi, biror tajriba o'tkazish rejasini tuzadi, birnechta sohalardagi bilimlardan foydalanadi. Ma'lumotni yangilik yaratish uchun ijodiy qayta ishlaydi. Bu tafakkur darajasiga muvofiq fe'llar namunalari: yangilik yaratish, umumlashtirish, birlashtirish, rejalashtirish, ishlab chiqish, tizimlashtirish, kombinastiyalashtirish, yaratish, tuzish, loyihalash.

Baholash darajasidagi tafakkurda o'quvchi mezonlarni ajrata oladi, ularga rioya qila oladi, mezonlarning xilma-xilligini ko'radi, xulosalarning mavjud ma'lumotlarga mosligini baholaydi, faktlar va baholovchi fikrlar orasidagi farqlarni ajratadi. Bu tafakkur darajasiga muvofiq fe'llar namunalari: tashxislash, isbotlash, o'lchash, nazorat qilish, asoslash, ma'qullash, baholash, tekshirish, solishtirish, qiyoslash.

Interfaol usullar ko'p turli bo'lib, ularning hammasi ham har qanday progressiv usullar kabi eng avvalo, o'qituvchidan mashg'ulot oldidan katta tayyorgarlik ko'rishni talab qiladi.

Shu mashg'ulotlarni tashkil qilishda interfaol darsning asosiy xususiyatlarini uning an'anaviy darsga nisbatan ayrim farqlarini ko'rib chiqish orqali yaqqolroq idrok etish mumkin.

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations).

Interfaol mashg'ulot turlari ko'p bo'lib, ularni dars mavzusining xususiyatlari hamda ko'zda tutilgan maqsadlarga muvofiq tanlanadi va tegishlicha tayyorgarlik ko'riladi. Interfaol mashg'ulotda ishtirok etish uchun o'quvchilarning tayyorliklariga o'ziga xos talablar qo'yiladi, bular mashg'ulotda faol ishtirok etish uchun zarur bilimlarni o'zlashtirganlik, muloqotga tayyorlik, o'zaro hamkorlikda ishlash, mustaqil fikrlash, o'z fikrini erkin bayon qilish va himoya qila olish ko'nikmalari va boshqalardan iborat.

Mashg'ulotda vaqtdan unumli foydalanish zarur shart hisoblanadi. Buning uchun zarur vositalarni to'g'ri tanlash, tayyorlash hamda mashg'ulot o'tkazuvchilar va ularning vazifalari aniq belgilangan bo'lishi lozim. Interfaol metodlar bilan an'anaviy ta'lim usullari orasida o'ziga xos farqlar mavjud bo'lib, har bir o'qituvchi bu farqlarni qiyoslashi, ularning bir-biriga nisbatan afzalliklari va kamchiliklarini darsni rejalashtirish va uni o'tkazish usullarini tanlashda to'g'ri hisobga olishi zarur.

Bunda yangi bilimlarni berish, ko'nikmalarni shakllantirish, rivojlantirish, mustahkamlash, bilimlarni takrorlash, amalda qo'llash mashg'ulotlarida hamda o'quv fanining xususiyatlarini hisobga olgan holda har bir mavzu bo'yicha mashg'ulot uchun eng maqsadga muvofiq bo'lgan interfaol yoki boshqa metodlarni to'g'ri tanlash nazarda tutiladi.

To'g'ri tanlangan metodlarni qo'llash mashg'ulotning qiziqarli va samarali bo'lishini ta'minlaydi.

Interfaol metodlar konstruktivizm nazariyasi bilan bog'liq bo'lib, bu metodlardan amalda foydalanishda konstruktivizmning quyidagi asosiy xulosalarini hisobga olish lozim:

O'quvchi o'zi o'rganishi kerak, aks holda unga hech kim hech narsani o'rgata olmaydi;

O'qituvchi o'quvchilarga bilimlarni «kashf qilishga» yordam beradigan jarayonni tashkil qiladi;

Bilim borliqdan ko'chirilgan nusxa emas, uni odam shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. www.uzedu.uz
2. <https://hozir.org>
3. <https://qomus.info>
4. www.manzura90.zn.uz